

האדמו"ר מהאלמין רבי שלום יהודה גראס שליט"א חיבר למעלה מאלף ספרים על כל מקצועות התורה

זוהר הצלה

חלק י"א

ובו שאלות ותשובות לעם ישראל

מבואר בחז"ל גודל מצות תוכחה ומחאה וחיוב הערבות על כל אחד ואחד מישראל למחות ביד עוברי עבירה, בכל הש"ס בבלי ירושלמי מדרשים זוה"ק, ספרי הראשונים וגדולי אחרונים.

אור הזוהר 288 * אלול תשע"ג

מפעל הזוהר העולמי טל: 0527651911

על מי שלא לומד ומי שלא אומר ללמוד, טוב ליה דלא אתברי בעלמא! ונחשב לו כאילו החזיר את העולם לתהו ובהו וגורם עוני בעולם ואורך הגלות! ובתיקון ל' כתב, שהם גורמים עניות וחבר וביזה והרג ואבדון בעולם, וגורמים לרוחו של משיח שילך מהעולם ולא ישוב! (וכן איתא במס' שבת ל"ג [ע"פ הגר"א בתיקון ל]). - היוצא מכל זה שכל מי שאינו לומד את ספר זוהר הקדוש, הרי גורם לבזה הרב הרג ואבדון לעולם, ואלו עבירות שבין אדם לחבירו שאפילו יום הכיפורים אינו מכפר עליהם, (ס' איפה שלימה). ובאופן כזה אין באפשרותו לקיים עד שירצה את חבירו, מחמת שנאבדו כבר רח"ל. - וכבר יצאו גדולי ירושלים (בראשות כ"ק מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל) וגם הגה"צ חברי הביד"ץ של עדתנו וחתמו בקריאת קודש (תרפ"א, ותרצ"א ותשס"ב-ד) ללמוד את זוהר הקדוש על הפרשה מידי שבוע, ועל כל פנים דף אחד של זוהר ביום.

על כן אנו קוראים לכל המנהיגים, רבנים וראשי ישיבות שליט"א וראשי כוללים שכל רב וראש ישיבה ראש כולל מניד שיעור ומשפיע, שינהג ללמוד בכל יום בבית מדרשו עם כל קהילתו לפני התפילה או אחרי התפילה עמוד אחד זוהר, שלוקח רק דקה, לישועת כלל ישראל, וכן כל בחור בישיבה ואברך ככולל ילמוד לפני התפילה או אחרי התפילה עמוד אחד זוהר ביום. וכן המלמדים ילמדו עם תלמידיהם בכל יום עמוד אחד לפני התפילה כמו"ש בווה"ק (פ"י וירא קיח), קרוב לימות המשיח אפלו נערים ידעו נסתרות, וז"ל בתרגום ללשון הקודש: אמר להם רבי שמעון: אין רצונו של הקדוש ברוך הוא בזה שיתגלה לעולם כל כך. וכשיהיה קרוב לימות המשיח, אפילו נערים שבעולם עתידים למצא נסתרות של החכמה ולדעת על ידו קצים וחשבונות, ובאותו הזמן יתגלה לכל.

בוא וראה מה שאמרו חז"ל בירושלמי על שלמה המלך שהיה קודש קדשים, וטעה ועבר על ציווי התורה של לא ירבה... ובגלל זה נטרד ממלכותו: (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו): תני רבי שמעון בן יוחי עלה ספר משנה תורה ונשתטח לפני הקב"ה, אמר לפניו רבון העולם, כתבת בתורתך כל דייתיקי שבטלה מקצת בטלה כולה, והרי שלמה מבקש לעקור יו"ד ממני, אמר ליה הקב"ה ואלף כיוצא בו בטילין, ודבר ממך אינו בטל, עכ"ל. ואם כן אפילו הגדולי ישראל הכי הכי גדולים אין יכולים לבטל את אחת מן התורה בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה, ובווה"ק מצוה אותנו ללמוד זוהר לכל ישראל כדי שנזכה לתשובה אמיתית באהבה תשובה עילאה ונגאל ברחמים, ואם לא שומעים בקול משה רבנו, "אמר ליה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו בטילין, ודבר ממך אינו בטל". בוא וראה מה דכתבו בו"ה" פ' נח שכל ענין הגאולה והתשובה תלוי על רישי בנישתא, ואם כן, צריכים כולם להורות לישראל שילמדו זוהר הקדוש, כי אנו מאמינים בני מאמינים שמשה רבנו הוא אדון כל הנביאים, ונבואתו אמת, ולא תשתנה לעולם ח"ו. ובזכות התנא האלוקי הרשב"י תעמוד לכל ישראל להושע בכל הישועות והנחמות, ובדא יפקון מן גלותא ברחמי, אכ"ר.

שאלה: למה הרב כותב באופן חמור וקיצוני כל כך, נגד כל הרבנים הגדולים והראשי ישיבות, וארגונים של מחזירי בתשובה? - **תשובה:** הזוהר בפרשת בראשית דף כ"ח: אומר שכל הת"ח שלא רוצים ללמוד זוה"ק הם הולכים נגד משה רבינו. ועיי"ש בבאור המקדש מלך.

שאלה: למה הרב אומר שדווקא הם אחראים על כל האסונות והצרות? - **תשובה:** בתיקוני זוהר תיקון ל' כתוב על מי שלא רוצה שילמדו זוהר הקדוש: "אוי להם שגורמים עניות וחרב ופגה וחרב ואבדון בעולם, וחרות הוא שמסתלקת היא רוח המשיח".

שאלה: למה יש בחורים שמתקלקלים? - **תשובה:** המהרח"ו כתב בהקדמה לעין חיים שמי שלא רוצה ללמוד זוה"ק עליהם אמר הפסוק: "יָבֹל הַנְּבֻעוֹת הַתְּקַלְקְלוּ" אלו הבחורים התלמידים הקטנים שרואים את מלמדיהם שאינם רוצים ללמוד זוה"ק ותורת הסוד, על פן גבעות אלו נתקלקלו וילקם שרש פורה ראש ולענה ועלתה בהם חלודת טיט ורפש לקפר בחקמת האמת... ואין ספק כי לא יהיה להם חלק בעולם הפא פנוקר בזהר. ועוד כתב שם, כי הכל תלוי בעסק החקמה הזאת, ומניעתנו מלהתעסק בה היא גורמת אחר ועכוב בגן בית מקדשנו ותפארתנו.

שאלה: למה גזירת הגיוס באה? ומי אשם בזה? - **תשובה:** כבר לפני מאה שנה בשנת תרע"ד, תחילת מלחמת העולם הראשונה, כבר כתב המקובל האלוקי רבי יהודה פתייה זי"ע שאחרי שנתמעט לימוד זוהר והקבלה בעולם נגזרו גזירות הגיוס ועוד צרות משונות רח"ל.

שאלה: גזירת הקיצוצים הכלכליים, מי יכול להינצל ממנה? **תשובה:** בוהר הקדוש כתוב שלפני ביאת המשיח הערב רב יעשה צרות ודוחק גדול ללומדי התורה, ויקח מהם מיסים קשים, ובווה"ק ברעיא מהימנא כתוב שלומדי זוהר בהם אין ניסיון, והם נגאלים ברחמים, כי הם אהוביו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. ובקמת פבר הרעיא מהימנא [הוא משה רבנו ע"ה] קצוה אותנו ללמוד זוהר הקדוש דנקא, כי תורת הרשב"י מאיר עד סוף הדורות, וצריך ללמוד ללא הפסק ולא לתת מנוחה לקדוש ברוך הוא עד שיגאלנו (זוהר פנחס ריש).

אחינו בית ישראל, עת צרה היא ליעקב, ואין לשקוט בעת הזאת, ידוע לכל שאנו נמצאים עכשיו בסוף הגלות, ורוב הסימנים שכתבו חז"ל בעקבתא דמשיחא כבר נתקיימו, וצרות רבות וגזירות קשות פוקדות את ישראל בארץ הקודש ובעולם כולו, ובפרט הגזירה הנוראה על בחורי ישראל והחינוך הטהור, עם ישראל זקוק לרחמי שמים מרובים, ומן השמים מעוררים אותנו לתשובה, ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. - לכן חובה קדושה על כל אחד ואחד ללמוד פרד"ס בכל יום ויום (הארז"ל בשעה"מ), ובלמוד זוהר הקדוש יוצא ידי חובת לימוד הקבלה (כף החיים ס' קנ"ה). כי אם מחסרים את חלק הסוד הרי גורמים פיוד ח"ו בעולמות העליונים והרי לימודם פנום, וכפי שנכתב בתיקוני זוהר (תיקון מג)

מבהילה, וכל זה נוצר מחמת גודל הפורצות הרבות שנפרצו בחומת הדת בדור יתום זה דור של עיקבתא דמשיחא, והכל הוא מפני שאין תוכחה בעולם, כי בהיות התוכחה ומוכיחין את העם נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באה לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר "ולמוכיחים יונעם ועליהם תבוא ברכת טוב" (כמבואר בפנים הספר מדברי חז"ל).

אם ברצוננו להקל מעל הדור סבלותיו יסוריו הנוראים מחלותיו הגזירות הקשות העוברות עליו, עלינו לקיים מצוות תוכחה, ואז יושפע מן השמים שפע טובה וברכה.

ל

גודל התועלת בתוכחה בכתב:

א. כדיבור לפעמים אינו רוצה לשמוע או אינו יכול לשמוע במעמד ההוא, אבל במוכיח בכתב והכתב מונח לפניו תמיד ורואה אותו תדיר, ויקחה בין לבין עצמו לעבור עליה בניחותא בזמן שנוח לו ובאופן שנוח לו יכול להשפיע שיתעורר ויקבל דברי התוכחה.

ב. על ידי הכתב אפשר להגיע לכל אחד ואחד שבעולם.

ג. על ידי הכתב אין חשש של לא תשנא את אחיך בלבבך.

ד. על ידי הכתב אין לחוש על לא תשא עליו חטא כי אינו רואהו שיתבייש מפניו.

ה. על ידי הכתב המונח לפניו אפשר דהוי מוכיח מאה פעמים כי הרי כל פעם שיקרא בו הרי הכותב מקיים מצות תוכחה.

ו. על ידי הכתב יכולים להגיע למליוני יהודים ביום אחד על ידי הדואר וזה אי אפשר באופן אחר.

ז. על ידי תוכחה בכתב נתפטרנו מהעונש של ערבות ותוכחה (חיד"א).

לז

ובסיום ההקדמה נפרש מאמר חז"ל (שבת נד): "כל שיש בידו למחות ולא מיחה" וכו' נתפס על החטא וכו' פ"י הגה"ק ר' חיים פלאג"י בס' שו"ת חקקי לב (י"ד סי' מ"ג) וז"ל:

"כל זה כתבתי להציל את עצמי והגם שכתבתי איזה דברים כמה פעמים כפולים ומכופלים הוכרחתי במעשי הן מצד שהכרח לא יגונה כי צריך אני להשיב על כל דיבור ודיבור וכו' והן מצד כי חיובא רמיא משום מצות עשה של הוכח תוכיח אפילו ק' פעמים. ומצאתי לי את בתשו' נוב"י (סי' ל"ו) שכתב וכו' [ואח"כ כותב להלן]: "ולכן זאת היתה לי חיים ביד לשום לכתוב בספר ויוחקו לבי לחוקקי ישראל גדולים חקרי לב, והיינו מ"ש רז"ל בשבת (נד): "בידו" למחות וכו', דוקא "בידו" והיינו לכתוב בידם. [הנה הגי' בגמ' דשבת, כל מי "שאפשר" למחות (ולא כתב "בידו" למחות), אבל כבר דייק בזה בספר תוכחת חיים פרשת מקץ וכתב, שבירושלמי איתא "בידו"]. וכן מה שכתבו רז"ל שם ובכמה דוכתי, כל מי שיש בידו למחות הנקטי כי האי לישנא שיש "בידו" למחות, להורות לנו כי הגם אם לא בפיהם להוכיח מאיזה צד וסיבה שתהי' מכל מקום "ביד" מחוייבים למחות על ידי מעשה וכתב. והרי זה יכתוב "ידו" לה' לשם שמים להזהיר את העם וכו', עכ"ל."

לח

אם נקיים מצות תוכחה כראוי אז נפטור עצמינו מעונש ועונות הזולת ולא נשא עלינו את חטאתם כמ"ש לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא יט, ז).

לב

ובספר קב הישר (פר"ק ס"ד) וז"ל: "וכן איזה מצוה שאתה רואה שבני אדם נוהגים בה קלות ראש ומעט המה שמקיימין אותה, הנה מצוה זו בודאי ממתנת ומצפה עד כי יבחר בה איש כשר וישר להזהר בה, ולעורר רבים על מצוה זו לקיימה באהבה לכבוד קוב"ה וכו', וד"ז נלמד מזוה"ק (פ' תרומה) וז"ל:

"ר"י ור"ח אזלי באורחא והוה סייעו מעין אבתרייהו, אמר ר"י אית לן לעסקא באורייתא ולאשתדלא במילי דאורייתא דהא קוב"ה אזיל ואיתלוי בהדי דעסקין באורייתא, פתח ר"ח ואמר עת לעשות לה' הפרו תורתך, הכי פירושו כשאתה רואה בנ"א עוברים תורה או איזה מצוה שנוהגין בה קלנא לבלתי לקיים אותה, אזי הירא והחרד לדבר ה' יאזור כגבור חלציו לזרו בזריזות רבה ולעורר אנשים ויאמר קומו ונתחזקה בתוה"ק או במצוה שאין לה דורשין ונרוממה אותה מירידתה אשר עזבהו בני אדם זמן רב, ועכשיו נכוון לקיימה לקוב"ה, אז אשרי אדם אשר יעשה זאת, ואשרי שנמתו, וזהו עת לעשות לה' וכו' וכל הזריז והזהיר נקרא זריז ונשכר עכ"ל."

לג

דעות בפוסקים במצות תוכחה

"אנו מחויבים להוכיח עוברי עבירות ולהלביץ פניהם מן העבירות עד שיכו אותנו ויבזו אותנו ויקללו אותנו" (ספר חסידים סי' ה') ומשמע או זה או זה.

ב. אבל הרמב"ם לא מסתפק בקללה או נזיפה, ואינו פוטר עד שיכהו החוטא (הל' דעות, פ"ו ה"ז).

ג. וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו" (רמב"ם שם).

ד. ובהגהות מיימוני שם ס"ק י"ג בשם ר"א ממיץ, כתב, דמעונש נפטר אבל מעשה של הוכח תוכיח אינו פטור ורק אם ודאי שלא יקבל אז פטור גם ממצות עשה.

ה. ולדעת רבנויונה אי אפשר לומר ונקה עד שנסה להוכיח אותם, אבל לדונם מראש בלי נסיון שודאי לא ישמעו, אינו פטור (שערי תשובה שער ג', קצ"ו) אלא אם כן כבר ניסו רבים להוכיח לחוטאים ולא הועילו, אזי פטור, ולא רק זה, אלא אסור כי "אל תוכח לך" (משלי ט') וכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע (רבנו יונה שם).

ו. ובספר החינוך רל"ט פירש לא שיכהו ממש, אלא יהא קרוב להכותו.

לד

המשיב את חבירו על ידי התוכחה יטול שכר מצוות חבירו כמו העושה עצמו

בגר"א משלי פרק י"ב (פסוק י"ד) וז"ל: שלעולם יראה אדם להוכיח את חברו על דבר שעושה לא טוב (פירוש לשונו: לא רק בעבירה ממש אלא גם על דבר לא הגון, ככתוספות ד"ה דבר בברכות ל"א): כי אם ישמע לו ויטב את מעשיו אז כל המצוות שיעשה הם על ידו (וגדול המעשה יותר מן העושה, קל וחומר כשנכפיל ריבוי פעולות מעשה התיקון במעשי המוכח מהיום והלאה) יטול שכר כמו העושה עצמו ואם לא ישמע לו אזי יטול את הטוב ממנו כמו שכתב האר"י ז"ל והוא בסוד זכה נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן והרשע נוטל חלקו בגיהנם, עכ"ל.

לה

בדורינו אנו דור יתום ועני ועוד יתמו דיתמי אנן ששומרי התורה נתמעטו כל כך וכל התוכחות רח"ל מתקיים בנו בצורה

ספר מצות התוכחה

תוכיח. מכל מקום (שמות כ"ג) עזב תעזב עמו, אין לי אלא בעליו עמו, שאין בעליו עמו מנין תלמוד לומר עזב תעזב. (בי"מ ל.)

ז

זכה למלכות

מבואר בש"ס (סנהדרין קא:) שירבעם בן נבט זכה למלכות על שהוכיח את שלמה המלך עליו השלום.

ח

נענש בכפליים

מזי שאינו מוכיח לכבוד שמים וכאשר הדבר נוגע לכבוד עצמו או כבוד קרובו, ידו ורעו, **מוכיח**, נענש בכפליים. (סנהדרין קג:)

ט

מי שיש ביד למחות ולהוכיח נתפס על עון הזולת

וכשלו איש באחיובי איש בעון אחיו, מלמד שכולם ערבים זה לזה, והוא שהיה בידם למחות ולא מיחו. (סנהדרין כח)

י

הצדיק אינו נותן שנה לעיניו ביום ובליילה עד שמוכיח הרשעים ומביאם שישבו בתשובה. (זוהר הקדוש, חלק א, כ:)

יא

ענשים ופגעים קשים ומרים למי שאינו מוכיח

מזי שבידו להוכיח ואינו מוכיח נלקה בצרעת. (זוהר הקדוש, חלק ג, דף מו:)

יב

על מניעת תוכחה באים נגעים

בספר "שבט מישראל" מובא, שנגעים באים על מניעת התוכחה ומעלים עין מהם, וזה שנאמר "נאלמתי דומיה החשיתי מוטוב" על כן "וכאבי נעכר".

יג

אחד מהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהן הוא, ובשכר זה מגלין לו רזי תורה

אוהב את התוכחות. (אבות פ"ו-ו)

בלאהוב את התוכחות כלל התנא שני הדברים השייכים בה

א) לאהוב את קבלת התוכחה כשמוכיחים אותו.

ב) לאהוב להוכיח את האחרים.

אוהב את התוכחות. כאשר רבו יוכיחו לא יהיה בועט בו כמאמרם אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי באף היה שעמדה לי וכן

פרק א

בו יבואר מחז"ל על גודל מצות התוכחה על כל אחד ואחד מישראל והחומר שבדבר, התועלת הרבה להנזהר למחות ולהוכיח ביד עוברי עבירה בזה ובבא. לקטנו מש"ס בבלי ירושלמי מדרשים זוה"ק ספרי הראשונים וגדולי אתרונים.

א

מנין שהרואה בחבירו דבר שאינו הגון - גם כשאין בזה שום איסור תורה - שחייב להוכיחו

"ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין" מכאן לרואה דבר שאינו הגון י"ח בחברו שחייב להוכיחו. (ברכות לא)

ב

חורבן ירושלים על שלא הוכיחו זה את זה

א"ר עמרם א"ר חנינה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו דור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה. (שבת קיט)

ג

העונש להענש ולהתפס בעון הזולת תלוי במדת האפשרות למחות

רב ור' חנינא ר' יוחנן ורב חביבא מתניי בכוליה סדר מוע ד כל כי האי זוגא י"ח חלופי ר' יוחנן ומעיילי ר' יונתן: "כל שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס בא על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם נתפס על כל העולם כולו. (שבת נד:).

ד

ראש הגולה נתפס על כל העולם

אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסים על כולי עלמא. א"ר חנינא מאי דכתיב ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אלא אימא על זקנים [סנהדרין] לא מיחו בשרים. (שבת נד:)

ה

רב ומורה החביב על עדתו - אינו סימן יפה

צורבא מרבנן דמרחמין לה בני מתא לאו משום דמעלו טפי אלא משום דלא מוכח להו בכלי דשמיא. (כתובות קה:)

ו

מנין שגם התלמיד לרב חייב להוכיח מה משמע מתיבת הוכח? אפילו מאה פעמים

אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא ואימא (ויקרא י"ט) הוכח חד א זימנא. תוכיח תרי זמני אמר ליה הוכח אפילו מאה פעמים משמע. תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד. תלמיד לרב מנין תלמוד לומר הוכח

כא. נתפס. נענש על עבירות שבידן;

כב. בכל העולם. אכל ישראל כגון במלך ונשיא שאפשר לו למחות שיראין מפניו ומקיימין דבריו;

כג. איש באחיו. איש בשביל אחיו.

יח. שאינן הגון. פי' בתוס' אע"ג דליכא איסורא דאורייתא דאי איכא איסורא פשיטא הוכח תוכיח כתיב.

יט. כל כי האי זוגא. ארבעתן יחד;

כ. חלופי ר' יוחנן. יש שמחלפין ר"י ומעיילי רבי יונתן;

עדיפא דאמר מר ענוה גדולה מכולם. שלא לשמה נמי עדיפא, דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה. שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

היכי דמי תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה כי הא דרב הונא וחייא בר רב הוו יתבי קמיה דשמואל. אמר ליה ליה חייא בר רב חזי מר דקא מצער לי, קביל עליה דתו לא מצער ליה. בתר דנפיק לי, אמר ליה לי הכי והכי קא עביד. אמר ליה אמאי לא אמרת ליה באנפיה אמר ליה חס לי דליכסוף זרעיה דרב על ידיא.

יז

מעלות הטובות והנוראות שעצם התוכחה גורמת לעולם, ובהעדר כשאין תוכחה בעולם אתה שומע מכלל הן לאו

אוהב את התוכחות. תניא רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם יאהב את התוכחות שכל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם שנאמר ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב.

יח

שכר המוכיח לשם שמים שזוכה להיות בתוך מחיצתו של מקום, ומושכין עליו חוט של חסד

אמר ר' שמואל בר נחמני כל המוכיח את חברו לשם שמים זוכה לפלגו של מקום לח שנאמר מוכיח אדם, אחרילט, ולא עוד אלא שמושכין עליו חוט של חסד שנאמר חן ימצא.

יט

נח הצדיק הוכיח את בני דורו

דרש רבי יוסי דמן קסרי מאי דכתיב (איוב כ"ד) קל הוא על פני מים תקלל חלקתם בארץ. מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה, ואם לאו הקדוש ברוך הוא מביא עליכם את המבול. ומקפה נבלתכם על המים כזיקין, שנאמר קל הוא על פני מים. ולא עוד אלא שלוקחין מהם קללה לכל באי עולם, שנאמר (איוב כ"ד) תקלל חלקתם בארץ. לא יפנה דרך כרמים מלמד שהיו מפנים דרך כרמים. אמר לו ומי מעכב אמר להם פרידה אחת יש לי להוציא מכם.

(סנהדרין קח)

כא

המוכיחין באמת, מקבלין את השבים ומלמדין אותן שלא ישובו לסרחונן, עליהם נאמר אז יבקע כשחר אורך

הדנין בצדיק, והמוכיחין באמת, ועושי טהרה וברי לבב עליהם הכתוב אמר אך טוב לישאל אלהים לברי לבב. **המנדין בצדק, והשביין בצדק, והמקבלין את השבים ומלמדין אותן שלא ישובו לסרחונן** עליו הכתוב ואומר אז יבקע כשחר אורך.

(מסכת ד"א פ"ב)

כאשר יוכיחו אחרים ישמח בזה. וגם אוהב את התוכחות והוכיח לאחרים ולא יאמר שלום עליך נפשי.

שיקיה הוא מהמוכיחים לעם ויהיה אוהב את התוכחה להוכיח לאחרים ולא יאמר שלום עליך נפשי כי למוכיחים ינעם ועליהם ברכת טוב ואין טוב אלא תורה שבשכר זה מתגלין לו רזי תורה.

(מד"ש)

יד

חיוב התוכחה מן התורה, ואיך

מניין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו שנאמר (ויקרא י"ט) הוכח תוכיח. הוכיח ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחו תלמוד לומר תוכיח. מכל מקום, יכול אפילו משתנים פניו כ"ד ת"ל לא תשא עליו חטא.

(ערכין טז)

טו

עד כמה הוא חיוב התוכח

עד היכן תוכחה? רב אמר. עד הכאה כ"י. ושמואל ל אמר עד קללה כ"י. ורבי יוחנן אמר עד נזיפה כ"י. כתנאי. רבי אליעזר אומר עד הכאה. רבי יהושע אמר על קללה. בן עזאי אומר עד נזיפה. אמר רב נחמן בר יצחק, ושלשתן מקרא אחד דרשו (שמואל א, כ') ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות, וכתוב (שמואל א' כ') ויטל שאול את החנית עליו להכותו. למאן דאמר עד הכאה, דכתיב להכותו. ולמאן דאמר עד קללה, דכתיב (שמואל א' כ') לבשתך ולבושת ערות אמך. ולמאן דאמר עד נזיפה, דכתיב ויחר אף שאול. ולמ"ד נזיפה, הכתיב הכאה וקללה שאני התם, דאגב חביבותא כ"ט יתירא דהוה ביה ליהונתן בדוד, מסר נפשיה טפי.

(ערכין טז)

טז

רבי עקיבא שמח בקבלת תוכחה ומוסיף אהבה על אהבה למי שגרם לן שיוכיחוהו

ואמר רבי יוחנן בן נורי מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי, שהייתי קובל עליו לפני רבן (שמעון ברבי) [גמליאל] וכל שכן שהוספתי בו אהבה. לקיים מה שנאמר (משלי ט') אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך.

(ערכין טז)

יז

אופן אמירת התוכחה שלא להלבין פניו

תניא, א"ר טרפון (תמיהני) [תמהו] אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה. אם אמר לו טול קיסם לא מבין עיניך, אמר לו טול קורה מבין עיניך. אמר רבי אלעזר בן עזריה תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח לב. בעא מיניה רבי יהודה בריה דר' שמעון תוכחה לשמה לג. וענוה שלא לשמה לד. הי מינייהו עדיפא אמר ליה ולא מודית דענוה לשמה

כד. יכול אפילו פניו משתנים. יכול שיוכיחו ברבים להלבין פניו?

כה. עד היכן תוכחה. עד כמה אדם חייב להוכיח לחברו.

כו. עד הכאה. שיכנו המתוכח להמוכיח.

כז. עד קללה. שיקלל את המוכיח.

כח. עד נזיפה. שייגער בו על שמוכיחו.

כט. שאני התם דאגב חביבותא וכו'. ולמ"ד נמי עד קללה איכא לתרצי הכי.

ל. קובל עליו. כשהייתי רואה בו דבר גנאי.

לא. קיסם. כלומר עון קטן שבידך זה יכול לומר לו טול אתה עון גדול שבידך

הלכך אין יכולין להוכיח שכולן חוטאים.

לב. שיודע להוכיח. דרך כבוד שלא יהו פניו משתנים.

לג. תוכחה לשמה. לשם שמים.

לד. וענוה שלא לשמה. שעושה עצמו עניו שאינו רוצה להוכיחו ואותה ענוה שלא לשם שמים היא אלא שלא ישנאנו.

לה. א"ל. ר' חייא לשמואל חזי מר דקא מצער לי רב הונא שמכה וחובט אותי.

לו. בתר דנפק. ר' חייא.

לז. א"ל רב הונא לשמואל הכי עביד והכי עביד. על שמעשיו שאינם מהוגנים הייתי מצערך, והיינו ענוה שלא לשמה שלא רצה לקטרגו בפניו ונראה משום ענוה והוא לא היה מניח משום ענוה אלא שלא רצה להלבין פניו וזו היא תוכחה לשמה שהוכיחו שלא בפני שמואל שלא להלבין פניו.

לח. לפלגו של מקום: להיות בחלקו של מקום כלומר בתוך מחיצתו.

לט. אדם אחרי: המוכיח יהיה אחרי כלומר עמי.